

מתיאוריה למציאות

מטלת ביצוע בנושא גזענות

יונתן יקיר

מחלקת חינוך של האגודה לזכויות האזרח

נעמי בייט-צורן

מחלקת חינוך של האגודה לזכויות האזרח
ומורה לאזרחות

מטלת ביצוע היא משימה השמה דגש על התהליך העובר על התלמיד/ה, לא פחות מאשר על התוצר. במובן זה ישנו חיבור עמוק בין מטלת הביצוע לבין חינוך נגד גזענות, המתרחש גם הוא באופן תהליכי, סמוי מן העין לעתים, תוך ניסיון לבחינה עצמית ולהעלאת רמת המודעות והמעורבות האישית של התלמיד/ה בנושא. כאשר מטלת הביצוע מבקשת לעורר את מודעות התלמידים והתלמידות לעקרונות הדמוקרטיה, ובהם שוויון וכבוד, היא קשורה באופן מהותי לחינוך נגד גזענות, שכן גילויי גזענות סותרים מעצם מהותם את העקרונות האמורים.

ערכה זו נועדה לשמש כמפת דרכים, שתסייע בהנחיית התלמידים והתלמידות בכתיבת מטלת ביצוע בנושא גזענות. בסוף הערכה מובא מערך שיעור העוסק בתופעת הגזענות, שנועד להכין את התלמידים לעבודה על מטלת הביצוע ולעגן אותה בתוך הקשר אקטואלי ורלוונטי לחייהם: השיעור יחשוף בפני התלמידים את קיומה של התופעה, יאתגר את ההגדרה המסורתית לגזענות תוך הצגת הגדרה רחבה יותר, ויעלה שאלות בדבר קיום התופעה בסביבה הטבעית של התלמידים. למערך השיעור ניתן להוסיף עוד שני שיעורים מתוך המערכים המוצעים בפרק "החינוך החברתי בבית הספר: שפע הזדמנויות לחינוך נגד גזענות" בספר זה (עמוד 111).

סיפור מסגרת למטלת הביצוע

בעבר, הגזענות הוגדרה כייחוס של נחיתות לאדם או לקבוצה, על ידי שימוש בתכונות סטריאוטיפיות וניסוח ההבדל בין הקבוצות במונחים של מהות ביולוגית שאינה משתנה. אך גזענות אינה מתקיימת רק על בסיס ביולוגי, אלא גם על בסיס תרבותי, דתי, חברתי, מגדרי וסוציו-אקונומי. לכן אנו נוטים כעת לדבר על המונח "הגזעה". זוהי פעולה של דמיון אנושי באמצעות מאפיינים ביולוגיים (כגון צבע עור), חברתיים (למשל עוני, ארץ מוצא ומעמד חברתי) או תרבותיים (למשל דתיות) ושימוש במאפיינים אלו, שנתפסים כטבעיים ובלתי משתנים, כדי להעניק לגיטימציה להיררכיות בין קבוצות ואנשים.¹

הגזענות קשורה קשר ישיר לזכויות אדם בסיסיות - הזכות לשוויון והזכות לכבוד. מגוון מקורות, בישראל ובעולם, יוצאים נגד תופעת הגזענות ברמה הפורמלית: במגילת העצמאות מוזכר כי "מדינת ישראל... תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין"; חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו מתייחס לכבודו ולחירותו של אדם באשר הוא אדם; לאורך השנים נחקקו חוקים נוספים, המחייבים יחס שוויוני לקבוצות שונות - כגון חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, חוק זכויות התלמיד, חוק איסור אפליה במוצרים וכניסה למקומות ציבוריים, חוק שיווי זכויות האישה, ועוד. כמו כן, שורה של פסיקות בג"ץ, כגון בג"ץ מילר, דנילוביץ' וקעדאן עיגנו את איסור האפליה על רקע מין, מגדר ומוצא.²

גופים בינלאומיים הכירו פורמלית בחשיבות המאבק בגזענות, וב-1966 נחתמה על ידי האו"ם האמנה בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית. האמנה נחתמה ואושררה גם על ידי מדינת ישראל. ברם, המציאות בישראל מתאפיינת במתחים ובשסעים בין הרוב היהודי למיעוט הערבי, בין חילוניים ודתיים, אשכנזים ומזרחים, ותיקים ועולים חדשים. כל אלה מהווים קרקע לביסוסן של עמדות גזעניות והתנהגויות של אפליה והדרה, אשר באות לידי ביטוי במחקרים ובסקרים עדכניים. זאת, בנוסף לאפליה שמתקיימת בישראל על רקע מין, מגדר, מצב סוציו-אקונומי, בריאות פיזית ונפשית ועוד. לדעת רבים, הגזענות בישראל היא גם מוסדית, ובאה לידי ביטוי בקיומם של חוקים ותקנות מפלים, כמו גם בניסיונות חקיקה העולים בקנה אחד עם תפיסת עולם גזענית.³

השלכות הגזענות הינן רבות: ברמת הפרט - האפליה, ההדרה וההפרדה גורמות להיווצרות רגשי נחיתות לצד תחושת חוסר צדק, תחושת השפלה ופגיעה בכבוד. אלה יוצרות ייאוש ותסכול, ולעתים אף זעם ואלימות. אדם הסובל מגזענות יטה להיות פחות מעורב חברתית ופוליטית, שכן לא ירגיש שיש לו סיכוי שווה להצלחה. גם האדם החושב ופועל בצורה גזענית עלול לסבול מהשלכות שליליות, כגון פחד מהאחר ותחושת ניכור וחוסר קבלה של השונים ממנו. ברמת החברה - הגזענות מכרסמת בערכים דמוקרטיים, פוגעת בלכידות החברתית ומערערת את ערך השוויון. השלכות אלה יוצרות חברה אלימה יותר, בעלת חוסן חברתי נמוך יותר, העמידה פחות בפני אתגרים ושינויים.

1. ר' פרק "מהי גזענות?" מאת פרופ' יהודה שנהב בספר זה, עמ' 49.

2. להפניות למקורות אלה ראו סקירת הספרות בסוף הפרק.

3. ר' פרק "מהי גזענות?" מאת פרופ' יהודה שנהב בספר זה, עמ' 49.

מומלץ להיכנס לסיפור המסגרת באמצעות סיעור מוחות בכיתה: ניתן לחלק לתלמידים/ות כתבות עיתונות, להנחות משחקי תפקידים ולדון עמם באופן פתוח בביטויי גזענות בסביבתם הקרובה או הרחוקה. מכאן ניתן להתמקד בחלק מהנושאים ולהציע הגדרה של בעיה אזרחית הנובעת מהם. הרשימה שלהלן מכילה מגוון בעיות אזרחיות הקשורות בגזענות, הרלוונטיות לכלל התלמידים/ות בישראל. כמובן שכל מורה יסייע לתלמידיו למצוא את הבעיות הרלוונטיות ביותר לסביבתם, ולבחור נושא מסוים המעוגן בזמן ובמקום, בהתאם לדרישות מטלת הביצוע.

גזירת בעיות

נזכיר כי נקודת המוצא של מטלה זו היא הגדרה רחבה של המונח "גזענות" - ראו סיפור המסגרת להסבר בנושא זה.

סוגיות לדוגמה:

- **גזענות בספורט** - כיצד ניתן לפרש את תגובות השחקנים והאוהדים לנושא?
  - **ייצוגים בתקשורת** - כיצד תורם הסיקור התקשורתי לחיזוק סטריאוטיפים כלפי אוכלוסיות שונות?
  - **מדוע ישנן ועדות קבלה ליישובים?** באילו סוגי יישובים מדובר בדרך כלל?
  - **ייצוג נשים במרחב הציבורי** - כיצד מתוארת דמות האישה במרחב הציבורי?
  - מה מטרתה של **תופעת ה"סלקציה"** במועדונים?
  - מהי **מדיניות האינטגרציה / סארגציה** והיכן הן באות לידי ביטוי?
  - **סוגיית ייצוג הולם במגזר הציבורי** - נשים, ערבים ואחרים - מדוע זה חשוב?
  - מה משמעותה של **הפרדה בין ילדות מזרחיות / אשכנזיות** בבתי ספר?
  - **ימי כניסה נפרדים לפארקים ציבוריים** - אפליה וגזענות או היענות לרצון הציבור?
  - מהם **מקצועות "נשיים"**? מהם **מקצועות "גבריים"**? מדוע ישנה הסכמה על החלוקה הזו ומה משמעותה?
  - האם יש **תרבות "גבוהה" (טובה) ו"נמוכה" (גרועה)**? ומה הקשר לגזענות?
  - מהי **הומופוביה**, מה הקשר שלה לגזענות והאם מערכת החינוך מטפלת בנושא?
  - **העסקת בעלי מוגבלויות** - למי זה תורם? מהם הקשיים הכרוכים בכך?
  - **מרכז ופריפריה** - האם יש מאפיינים שתורמים ליצירת סטריאוטיפים של החלוקה הזו? מה החלוקה הזו מייצגת?
  - **מערכת החינוך וגזענות** - מדוע ישנם פערים באחוזי זכאות לבגרות בין יישובי מרכז ופריפריה, בין קבוצות אוכלוסיה שונות?
  - **העדפה מתקנת** - ראוי? לא ראוי? מתי ולמה נוקטים בשיטה זו?
  - **סטריאוטיפים חיוביים** - האם גם הם נחשבים כגזענות?
  - **מקומם של ארגוני מגזר שלישי (עמותות) במאבק בגזענות**, מקומן של **רשויות השלטון** במאבק זה, מקומם של **אזרחי המדינה**.
  - **עובדים זרים? פליטים? מסתננים? מבקשי מקלט? מהגרים?** דיון ביחסים שבין תושבי ישראל לאוכלוסייה הזרה.
  - **יחסי עולים - ותיקים:** האם תופעת הגזענות מתקיימת במסגרת זו?
- דוגמה לבעלי עניין בבעיות שתוארו לעיל: בני אדם שנפגעו מגזענות; רשויות השלטון; אזרחי ישראל הנפגעים ממדיניות ממשלתית; ארגוני מגזר שלישי; בעלי עסקים פרטיים.
- עיון במקום ובזמן: יש לבחור בעיה מסוימת ולמקד את הגדרתה - היכן היא מתקיימת, מתי היא מתקיימת.

מסיפור מסגרת לבעיה אזרחית

תלמידים רבים מתקשים לגזור בעיה אזרחית ממוקדת מסיפור מסגרת רחב. פרק זה נועד לסייע להם/ן לתרגם את הרקע התיאורטי שנפרש בסיפור המסגרת לבעיה אזרחית המעוגנת בזמן ובמקום, ומתרחשת בסביבתם הקרובה.

הדוגמה הבאה מתבססת על הבעיה האזרחית "פליטים? מסתננים? מבקשי מקלט?". ניתן להשתמש בכתבה שפורסמה בעיתון "הארץ", אשר עסקה בסוגיית מבקשי המקלט ובאירועים שהתרחשו בשכונות דרום תל אביב בעניין זה באפריל 2012.⁴ על בסיס הכתבה ניתן להדגים כיצד מתמקדים בקושי מסוים העולה מהסיפור, מגדירים מיהם בעלי העניין (מודגשים בטקסט להלן), מאתרים את המושגים הרלוונטיים מלימודי האזרחות, ועוד.

הבעיה הכללית שעולה מהכתבה היא התמודדות לקויה של רשויות השלטון עם מבקשי מקלט בישראל. בכתבה דווח כי שלושה בקבוקי תבערה הושלכו לדירותיהם של **מבקשי מקלט** מאריתריאה ומסודן בשכונת **שפירא שבדרום תל אביב**. במסגרת חקירת המשטרה נבדקה האפשרות שהאלמונים זרקו את הבקבוקים כדי לגרום למבקשי המקלט לעזוב את השכונה.

עוד דווח בכתבה כי למחרת הפגינו בשכונה כ-200 בני אדם, שנשאו שלטים שעליהם נכתב "שכונת שפירא נגד גזענים". במהלך ההפגנה התעורר ויכוח בין המפגינים לבין **תושבי השכונה**, שבמהלכו קרעו תושבים את אחד השלטים ועל אחר צויר צלב קרס.

תושבת השכונה אמרה "אנחנו לא גזענים, אנחנו נגד אלימות, אבל את כל הפסולת שולחים לשכונה הזאת. בתקופה האחרונה הגיעו לשכונה גם הזונות מתל ברוך. אני חיה בשכונה הזאת, ואני חיה בשכונות עם הפליטים, אבל למה באים ומפנים את הטענות אלינו?". לדבריה, "יש שכונות שלמות בתל אביב שלא נתנו אפילו לא ציפורן כדי לעזור בקליטה של הפליטים. שיבואו עכשיו ויגידו לי כמה מהם מתגוררים בצפון תל אביב. עומדים פה עכשיו 200 מפגינים שמחזיקים שלטים שקוראים לנו גזענים". המפגינים השיבו לטענות התושבים כי הניסיון לגרש את הפליטים מהשכונה על ידי השלכת בקבוקי תבערה הוא חצייה של **רף האלימות**, שגם כך מופנה כלפי הפליטים.

מוקדם יותר הוציאו **ארגוני הסיוע** לפליטים הודעת גינוי חריפה, שבה הטילו את האחריות לאירוע על **ראש הממשלה ושר הפנים**, ובמקביל הגישו תלונה ליועץ המשפטי לממשלה נגד ח"כ מיכאל בן ארי ופעילי הימין ברוך מרזל ואיתמר בן גביר, בחשד שהסיתו לגזענות.

ראש העיר רון חולדאי גינה גם הוא את המעשה. הוא הוסיף כי הוא מודע לקשיים שעמם נאלצים להתמודד תושבי דרום העיר, אך הוא קורא לאיפוק: "**עיריית תל אביב-יפו** משקיעה משאבים רבים על מנת להקל על התושבים, ואני קורא למשטרת ישראל לעשות הכל כדי לתפוס את מי שעומד מאחורי המעשה הנפשע".

הטבלה שלהלן תסייע לתלמידים למקד את הבעיה האזרחית שברצונם לחקור במסגרת המטלה:

מהם הקשיים העולים מהסיפור?	מי בעלי העניין בסיפור?	הזמן והמקום בו מתרחש הסיפור	מהם המושגים הרלוונטיים מלימודי האזרחות?
<ul style="list-style-type: none"> ■ מבקשי מקלט אינם מפוזרים במדינה באופן שווה - המדינה מובילה אותם לדרום ת"א ולאזורים מוחלשים אחרים ■ המדינה ועיריית תל אביב אינן משקיעות בשכונות דרום ת"א בתשתיות, חינוך, רווחה ועוד, כפי שהן משקיעות בשכונות בצפון העיר ■ מבקשי המקלט לא מגורשים אך לא מקבלים היתר עבודה, דבר המוביל לעוני ומצוקה. 	<p>תושבי דרום תל אביב; מבקשי מקלט; עיריית תל אביב; ממשלת ישראל; ארגוני זכויות אדם; תושבי מרכז וצפון תל אביב.</p>	<p>דרום תל אביב, 2012</p>	<p>זכויות אדם - הזכות לכבוד, הזכות לחיים ולביטחון, הזכות לשוויון (בין תושבי דרום ת"א וצפונה); מדינה יהודית ודמוקרטית; מדיניות רווחה; ריבונות המדינה; אמנה בינלאומית; מדינת לאום אתנית; שלטון מקומי / מרכזי; פערים חברתיים.</p>

4. יניב קובוביץ ואילן ליאור, "בקבוקי תבערה הושלכו לעבר בתי פליטים בדרום ת"א; 'עליית מדורגה בהסתה'", הארץ, 27.4.12, <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1695003> © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון "הארץ" בע"מ.

לאחר הלמידה וההעמקה בנושא ניצור הנעה לפעולה. החלק הבא מציג רעיונות שאותם יוכלו התלמידים/ות ליישם במסגרת הצעות הפתרון והתוצרים שלהם.

רעיונות לפעולה

להלן מספר רעיונות לפעולה אזרחית, שיכולים לשמש את התלמידים/ות להצעות פתרון ותוצרים:

- **כתיבת מכתב לשר / חבר כנסת / ועדות בכנסת** האחראים על הנושא.
- **פנייה לראש העיר / בעל תפקיד בעירייה** האחראי על הנושא.
- **יצירת קמפיין אינטרנטי / הקמת קבוצת פייסבוק** להעלאת המודעות לבעיה. הקמפיין יכול להתבסס על סרטון שיצרו התלמידים / נתונים שאספו / ראיון עם איש מקצוע בנושא.
- **ארגון תערוכה** של יצירות תלמידים בנושא.
- **ארגון הפנינג** שכונתי / עירוני להעלאת המודעות לנושא.
- **כתיבת עצומה** בנושא והחתמה עליה / ארגון הפגנה בהשתתפות תלמידים ותושבים.
- **העברת שיעור / פעילות** בנושא בבית הספר של התלמידים ובבתי ספר אחרים, להעלאת המודעות לנושא.
- **פנייה לתקשורת** במטרה להגביר מודעות תקשורתית וציבורית לנושא. אפשר לכתוב טור / לעניין כתבים בראיון על הפעילות שהתרחשה.
- **ארגון מפגש** בין קבוצות שונות המעורבות בבעיה האזרחית שנבחרה (למשל - מפגש תלמידים עם ילדי פליטים), על מנת להעמיק את ההיכרות עם "האחר" וליצור בסיס לחיים משותפים, שיוכל להפחתת הגזענות.

סקירת ספרות

להלן רשימת קריאה ראשונית המומלצת לתלמידים המבצעים מטלת ביצוע בנושא גזענות. תלמידים המעוניינים בהרחבת רשימת הקריאה, או מבקשים חומרי קריאה בנושאים ספציפיים הנוגעים לבעיה האזרחית שבה בחרו להתמקד, יוכלו לפנות למחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח ולקבל הכוונה וסיוע.

פריטי קריאה מומלצים

ממי, א. (1998). הגזענות. ירושלים: כרמל.

שנהב, י. וי. יונה (עורכים) (2008). גזענות בישראל. תל אביב וירושלים: הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר.

שנהב, י. וי. יונה (2008). "גזענות מהי?". בתוך: גזענות בישראל (2008). תל אביב וירושלים: הקיבוץ המאוחד ומכון ון ליר, עמ' 13-46.

בן ג'לון, ט. (1998). הגזענות כפי שהסברתי לבתי. תל אביב: בבל.

ממי, א. (2005). דיוקן הנכבש ולפני כן דיוקן הכובש. ירושלים: כרמל.

פנון, פ. (2004). עור שחור, מסכות לבנות. אור יהודה: מעריב-הד ארצי.

McIntosh, P. (1988). "White Privilege and Male Privilege: A Personal Account of Coming to See Correspondences through Work in Women's Studies". Working Paper 189.

תרגום לעברית של המאמר נמצא בספריית האגודה לזכויות האזרח

בג"ץ 721/94 אל על נ' יונתן דנילוביץ ובית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מח (5) 749.

בג"ץ 6698/95 עאדל קעדאן נ' מנהל מקרקעי ישראל פ"ד נד (1) 258.

בג"ץ 4541/94 אליס מילר נ' שר הביטחון ואח', פ"ד מט(4) 94 (1995).

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988.

חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000.

חוק שיווי זכויות האישה, התשי"א-1951.

רשימת אתרי אינטרנט רלוונטיים, שבהם ניתן למצוא חומר רב לצורך סקירת הספרות:

האגודה לזכויות האזרח: ארגון הפועל להגנה על זכויות האדם ולקידומן, בכל מקום שבו הפגיעה בזכויות נעשית על ידי רשויות ישראליות. באתר ניתן למצוא נתונים עדכניים, ניירות עמדה, מסמכים משפטיים וחומרי רקע בנושא גזענות. www.acri.org.il/he

מרכז אדוה: מכון מחקר העוסק במגמות חברתיות כלכליות בישראל, ובמדיניות הממשלתית כלפי מגמות אלה, על פי אמות מידה של צדק ושוויון חברתי. באתר ניתן למצוא ניירות עמדה ומחקרים בנושאים הנוגעים לקבוצות חברתיות שונות, כמו מגדר, חינוך, בריאות, רווחה, דיור ועוד. www.adva.org

המטה למאבק בגזענות: המטה מורכב מארגונים ומאנשים פרטיים, המחויבים למאבק בתופעת הגזענות בישראל. באתר ניתן למצוא את דו"ח הגזענות השנתי שנערך על ידי המטה, מאמרים ועדכונים על אירועים ותקריות גזעניות. www.fightracism.org/index.asp

מרכז תמורה: מרכז משפטי למניעת אפליה, שמטרתו להיאבק משפטית וחברתית עבור אוכלוסיות מוחלשות בישראל. באתר ניתן למצוא פסקי דין וחומרים נוספים. www.tmura.org.il

המכון הישראלי לדמוקרטיה: פועל לחיזוק יסודות הדמוקרטיה בישראל, במישור המחקרי, היישומי והרעיוני. באתר ישנם חומרים אקדמיים מגוונים. www.idi.org.il

הקשת הדמוקרטית המזרחית: תנועה שמטרתה להשפיע על סדר היום הציבורי ולמנוע פגיעה כלכלית, דיכוי תרבותי ודעות קדומות כלפי האוכלוסייה המזרחית ואוכלוסיות אחרות. www.ha-keshet.org.il

המרכז הרפורמי לדת ומדינה: ארגון המקדם פלורליזם דתי, שוויון וצדק חברתי. באתר ניתן למצוא דו"חות, ניירות עמדה, פסיקה, סיפורים אישיים ועוד. www.irac.org.il

מעריך שיעור - שוני כבסיס לגזענות

הפעלה ראשונה - עיניים חומות / עיניים כחולות

הקרנת סרטון (7 דקות)

מקרינים בפני התלמידים את הסרטון "ג'יין אליוט - עיניים חומות / עיניים כחולות"⁵, עוצרים את הסרטון בדקה 06:36, לפני דברי הסיכום של הפסיכולוג פיליפ זימברדו (אורך הסרטון המלא - עשר דקות).

הסרטון מתאר ניסוי שערכה ג'יין אליוט עם תלמידיה בשנת 1960. במסגרת הניסוי חילקה אליוט את התלמידים לבעלי עיניים כחולות וחומות, כאשר בתחילה הבהירה לתלמידים כי בעלי העיניים הכחולות הם עליונים ובעלי העיניים החומות הם נחותים, ולאחר מכן החליפה בין הקבוצות. הסרטון מראה כיצד בתוך זמן קצר ביותר מהגדרתה כעליונה, שינתה הקבוצה את התנהגותה כלפי הקבוצה ה"נחותה".

שאלות לדיון (15 דקות)

איך הייתם מתארים את התהליך שעברו הילדים בסרטון? מה הייתה התופעה שהתרחשה כאשר הילדים בעלי העיניים הכחולות השתכנעו שהם טובים יותר מאחרים? תשובה אפשרית - תהליך הדרגתי של פילוג והפרדה, עוינות שהביאה לגזענות ולאלימות.

בסרטון נצפתה התנהגותם של ילדים בבית ספר יסודי. האם לדעתכם מבוגרים יגיבו באופן דומה / קל יותר / קשה יותר, כאשר ישתכנעו שתכונה מסוימת הופכת אותם לנעלים או הופכת אוכלוסייה אחרת לנחותה?

התכונה שהבדילה בין הילדים בסרטון הייתה צבע העיניים. ההבחנה בין הקבוצות הובילה לגזענות ולאפליה כלפי הקבוצה ה"נחותה". אילו הבחנות כאלו אתם מכירים? על סמך אילו תכונות / מאפיינים אנשים מתייחסים כיום באופן גזעני לאחרים? האם ייתכן שתכונה כה פעוטה כמו צבע עיניים תוביל ליחס גזעני? בהמשך הסרטון מוסיף הפסיכולוג ד"ר פיליפ זימברדו כי בניסויים נוספים שנערכו, עלה כי גם תכונה מינורית עוד יותר, כמו היכולת לעגל את הלשון, הובילה לתוצאה דומה, כל עוד על המאפיינים הפיזיים הולבשו תכונות, יכולות וכדומה על ידי דמות סמכותית.

המשך ההקרנה (5 דקות)

עתה מקרינים את החלק השני של הסרטון, מדקה 06:36 עד סופו.

דיון (15 דקות)

בהמשך לדיון שנערך אחרי הקרנת החלק הראשון של הסרטון, העלו לדיון בכיתה את ארבע הנקודות שמאיר זימברדו:

ההבדלים הקטנים ביותר בין בני אדם, כגון צבע העיניים, יכולים להיות בסיס לאפליה, כאשר מקור סמכות כלשהו מייחס להבדלים אלו ערך (למשל, כשהמורה אומרת שעיניים כחולות שוות יותר מעיניים חומות).

הילדים שחוו את ההשפלה בסיבוב הראשון (לפני החילופים בין הקבוצות) לא למדו מהי חמלה ובמקום זאת למדו מהו כוח. לכן, כשהתפכו היוצרות, ילדים אלו היו כוחניים ואכזריים כלפי הקבוצה השנייה. שאלה מרכזית היא כיצד ללמד בני אדם לבטא חמלה כאשר הם הופכים לבעלי כוח, ולא לבטא נקמה או אכזריות.

התלמידים בכיתה של אליוט נבחנו במתמטיקה ובאנגלית מדי יום. הניסוי הראה שכשהילדים היו בקבוצה ה"נחותה" הם השיגו תוצאות נמוכות יותר במבחנים, וכאשר היו בקבוצה ה"עליונה" - תוצאותיהם היו טובות יותר. כלומר, התפיסה העצמית של הילד - האם הוא חזק או חלש - שינתה את היכולות האקדמיות שלו.

אליוט ביצעה את הניסוי במקומות שונים בעולם, והתבססה על מאפיינים שונים להבחנה בין הקבוצות (הבדלים מינימליים ביותר, דוגמת היכולת לגלגל את הלשון). המסקנה היא שכל הבדל, ולו הקטן ביותר בין בני אדם, יכול לשמש בסיס לאפליה, לדיכוי ולהדרה.

זמן הפעילות: 45 דקות

קהל היעד: תלמידי י"א/י"ב המתעתדים לכתוב מטלת ביצוע באזרחות

מיקום השיעור: פתיח לנושא גזענות, השיעור הראשון במסגרת מטלת הביצוע

עזרים נדרשים: מקרן או לוח חכם להקרנת סרטון

5. Elliott, J. - "Brown Eyes vs. Blue Eyes", ברשת.